

IS DIE KEISER 'n BOELIE?

DEUR

**DR PHILIP THEUNISSEN
COMPUTUS BESTUURSBURO**

Belasting, in watter vorm ook al, is met die mensdom vandat die eerste politici, in watter vorm ook al, met ons is. Die mensdom benodig sekere gesamentlike dienste (beskerming, opvoeding en gesondheid) en dan stel hy mense aan (stadsraadslede, provinsiale leiers en parlamentslede) om toe te sien dat die dienste verrig word. Hulle stel weer amptenare aan om die werk te doen. Dié werk kos geld. Die amptenare kos geld. Die politici moet hierdie geld invorder. Die mense wat die dienste aanvra moet uiteindelik daarvoor betaal. Hulle betaal dit as belasting, in watter vorm ook al.

Regerings - plaaslik, provinsiaal of nasionaal - kan nie sommer lukraak belasting vorder nie. Daar is altyd negatiwiteit teenoor belasting deur dié persone wat dit moet betaal. As regering sy belastingperke oorskry, gaan hy stemme verloor. Stemme is egter nie al rede wat die instel van belasting beïnvloed nie. Die regering kan aspekte aan- of ontmoedig met belasting. Daarom gaan belasting oor meer as net die totstandkoming van dienste en die betaling daarvoor in die vorm van belasting.

Doel van belasting

Op nasionale vlak benodig die regering geld vir gesondheidsprogramme, universiteite, lughawens en veiligheidsmagte. Op provinsiale vlak moet daar paaie gebou word, natuurreservate opgerig word en onderwysers betaal word. Op plaaslike vlak moet straatligte opgesit word, riolering en watersuiwering gedoen word en elektrisiteit voorsien word. Elkeen van hierdie owerhede vorder geld in die vorm van belasting in om hierdie dienste aan die publiek te kan bied.

Die verskillende owerhede het wye spektrum van maniere om belasting in te vorder. Op nasionale vlak vorm inkomstebelasting, wat direk vanaf die publiek gevorder word, die vernaamste basis van inkomste vir die regering. Daarnaas is daar ook nog belasting op toegevoegde waarde (BTW), boedelbelasting, kapitaalwinstbelasting, skenkingsbelasting, dividendbelasting, hereregte, seëlregte, heffings op finansiële dienste, akteskantoorfoeie, doeane & aksyns, brandstofheffings, en ook velerlei ander verskuilde vorms van belasting waarmee die nasionale regering geld insamel. Al hierdie heffings is belasting, in watter vorm ook al.

Die provinsiale regering kry 'n groot gedeelte van sy inkomste vanaf die nasionale owerheid wat reeds in die genoemde belastingvorme vanaf die publiek gevorder is. Daarby sal sulke owerhede ook hul eie metodes gebruik om die geldkoffers aan te vul. Dit geskied deur middel van motor- & besigheidslisensies en verkeersboetes.

Op plaaslike vlak word daar dikwels direk vir dienste betaal (elektrisiteit en water per hoeveelheid gebruik). Sulke owerhede het ook geld nodig om die stadsaal te bou en parke op te rig. Daarvoor vorder hulle 'n oorhoofse belasting vir sulke projekte in naamlik eiendomsbelasting. Die gate tussenin word met verkeerskaartjies, toegangsgelde en fondsinsamelings aangevul.

Beginsels

Belastingowerhede is aan 'n paar basiese beginsels onderworpe wanneer dit by die heffing van belasting kom. Belasting moet per slot van sake regverdigbaar wees en op regverdige wyse onder die belastingbetalers versprei kan word. Sommige bronne definieer tien beginsels wat nodig is om 'n behoorlike belastingstelsel te implementeer. Die eerste vier is in 1776 deur die vader van ekonomie, Adam Smith, opgestel terwyl die oorblywende ses in 2005 deur Alf Temme, skrywer van *Automatic-Tax*, gedefinieer is:

1. Die onderdane van elke staat is veronderstel om so na as moontlik aan proporsioneel van hulle onderskeie vermoë bydrae te lewer tot ondersteuning van die regering. Dit is proporsioneel tot hulle inkomste wat hulle onder beskerming van die regering in die betrokke land kan verdien.
2. Die belasting wat elke individu veronderstel is om te betaal moet seker wees en nie arbitrêr wees nie. Die tydstip van betaling, manier van betaling en die bedrag betaalbaar moet duidelik en verstaanbaar vir elke persoon wees.
3. Belasting moet op 'n tydstip en op 'n manier gevorder word wat by voorkeur vir die betaler gepas is om betaal te kan word.
4. Belasting moet produktief wees. Dit beteken dat die koste om dit in te vorder minder moet wees as die inkomste wat daaruit verdien kan word, die betaler moet nie deur die belasting vernietig word nie en die individu moet nie negatief daarop reageer nie.
5. Belasting moet nie gebruik word om voorkeur behandeling vir verskillende mense te bied nie, ongeag hoe goed bedoeld dit ook al is nie. Enige vermindering in belasting vir een groep beteken noodwendig 'n verhoging in belasting vir ander groep.
6. Belasting behoort so breed as moontlik te wees wat noodwendig tot 'n lae koers sal lei. Dit sal 'n vermindering in al die onproduktiewe aktiwiteite tot gevolg hê wat mense aanwend om hulle belastinglas te verlaag.

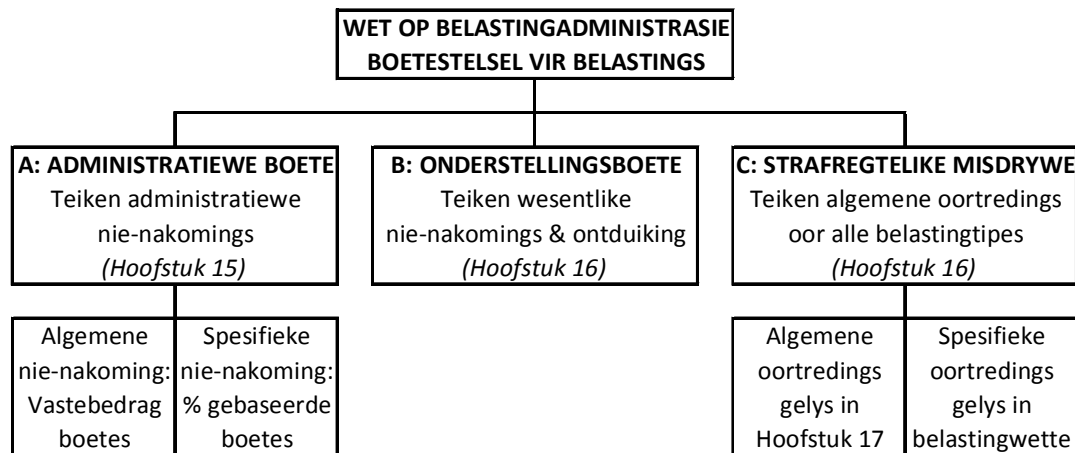
7. Belastingwetgewing moet in die eenvoudigste moontlike terme geformuleer word sodat dit ewe maklik deur al die betalers verstaan kan word. Om langtermyn beplanning te vergemaklik moet dit ook stabiele, voorspelbare en betroubare stelsel wees wat nie verskeie interpretasies en aanhoudende verandering tot gevolg het nie.
8. Ten einde dit eenvoudig en verstaanbaar te hou, moet daar ook so min as moontlik uitsonderings wees. Subsidies en toelaes behoort gebruik te word om uitsonderings te vermy.
9. Wesentlike veranderings aan die stelsel behoort geleidelik ingefaseer te word om so min as moontlik ekonomiese en politiese ontwrigting te skep.
10. Veranderinge aan die stelsel moet aantreklik genoeg wees om as optimale verbetering deur alle betrokkenes aanvaar te word.

Hoewel bogenoemde beginsels sin maak, word dit grotendeels deur die meeste belastingstelsels geïgnoreer. Weinig of selfs geen aandag word deur regerende liggame gegee om sulke belangrike beginsels toe te pas nie. Die ignorering hiervan lei dus onvermydelik tot die mees belaglike belastingstelsels waar slegs belangegroepe en politici die stelsel tot hulle eie voordeel kan manipuleer terwyl drakoniese wetgewing belastingbetalers dwing om die belastingstelsel te eerbiedig.

Voldoening

Suid-Afrika is geen uitsondering met betrekking tot drakoniese belastingwette nie. Die belastingomgewing waarbinne Suid-Afrikaners beweeg word by die dag meer ingewikkeld vanweë die enorme volumes nuwe wetgewing of wysigings waarmee belastingbetalers te doen het en die wyduiteenlopende interpretasies daarvan. Die gemiddelde klein sake-onderneming moet jaarliks twaalf LBS-opgawes, ses BTW-opgawes, twee LBS-rekonsiliasies, twee voorlopige belastingopgawes en een belastingopgawe indien. Dit is 23 opgawes wat nie alleen korrek nie maar telkens ook betyds ingedien moet word.

In 2012 is 'n poging om die administrasie van belasting vir die regering te vergemaklik, is die Belastingadministrasiewet sedert Oktober 2012 op belastingbetalers van toepassing. Hierdie wet gee aan SARS heelwat tande om al die afsonderlike belastingwette op eenvormige wyse op belastingbetalers af te dwing. Hoewel daar aangevoer word dat die wet ook 23 redelike mate van beskerming aan belastingbetalers bied, hou die nie-voldoening wat daarin vervat is nogtans wesentlike implikasies in. Skematies kan die boetes, indien die vereistes nie nagekom word nie, soos volg voorgestel word:

Kategorie A en B is redelik voordiehandliggend en verskil nie juis veel van wat dit vantevore was nie. Die laatindiening van enige belastingopgawe gaan of met 'n vaste bedrag se boete gepaard of die boete word as 'n persentasie van die betaalbare bedrag bereken. Strafregtelike misdrywe dien voor 'n hof en skuldigbevinding behels of 'n boete of gevangenisstraf van twee tot vyf jaar.

Dit is egter die onderstellingsboetes (B) wat op SARS se diskresie toegepas word wat belastingbetalers seer kan maak:

TABEL: ONDERSTELLINGSBOETES

Item	Gedrag	Standaard geval	Indien belemmerend of indien 'n 'herhalende geval' is	Vrywillige blootlegging na kennisgewing van oudit	Vrywillige blootlegging voor kennisgewing van oudit
(i)	'Wesentlike onderstelling'	25%	50%	5%	0%
(ii)	Redelike sorg nie aan die dag gelê met voltooiing van opgawe	50%	75%	25%	0%
(iii)	Geen redelike gronde vir 'belastingposisie' geneem	75%	100%	35%	0%
(iv)	Growwe nalatigheid	100%	125%	50%	5%
(v)	Opsetlike belastingontduiking	150%	200%	75%	10%

Volgens die verskillende items kan SARS eerstens bepaal wat volgens sy interpretasie die gedrag was wat tot die onderstelling aanleiding gegee het. Daarna kan hy die boete verhoog indien dit 'n eerste of herhalende geval is, gebaseer op die oorspronklike bedrag wat SARS sou toekom. Die boete kan ook aangepas word afhangende of die

belastingbetaler self die onderstelling onder SARS se aandag gebring het, hetsy vóór of ná SARS -n oudit gelas het.

Gevolge

Suid-Afrika se belastingwette raak toenemende ingewikkeld, omvangryk en moeilik uitvoerbaar. Dit bring mee dat belastingbetalers, veral klein sake-ondernemings soos boerderye, dit toenemend moeiliker vind om daaraan te voldoen. Onkunde oor die wet was nog nooit -n verskoning nie maar die nuwe Belastingadministrasiewet lê drakoniese gevolge neer vir belastingbetalers wat nie noukeurigheid aan die dag met hulle belastingsake lê nie. Dit kom gevolglik daarop neer dat belastingbetalers doodeenvoudig geboelie gaan word as hulle nie aan die belastingwette voldoen nie, ongeag hoe ingewikkel die toepassing daarvan raak.

Daniëlsrus
Oktober 2013